

DOKUMENTATION FRÅN SAMVERKANSTRÄFF 3 – KÖNSBUNDNA STUDIE- OCH YRKESVAL

Den tredje träffen inom samverkan ägde rum i Göteborg den 30 september 2025. Temat för träffen var målkonflikter i välfärden ur ett lokalt och regionalt perspektiv och behov för att nå längre nationellt.

Förmiddagen bestod huvudsakligen av presentationer och exempel från lokal och regional nivå. Eftermiddagen ägnades åt arbete i grupp kring konkreta samverkansförslag. I detta dokument återfinns huvuddragen i vad som sades under dagen.

Inledningen av dagen

Lise Tamm, Jämställdhetsmyndighetens generaldirektör inledde dagen, därefter bidrog Inka Wennerberg, departementssekreterare vid Arbetsmarknadsdepartementet med regeringens perspektiv på frågan.

Lise Tamm, Generaldirektör vid Jämställdhetsmyndigheten

Lise Tamm hälsade välkomna och tackade för allas medverkan i samverkansuppdraget. Det finns ett starkt samband mellan könssegregering, styrning och organisering av olika verksamheter, liksom till avhopp och sexuella trakasserier. Kvinnligt kodade verksamheter har systematiskt sämre förutsättningar. Utmaningar med kompetensförsörjning behöver ses i relation till jämställdhetsproblem kopplat till löner, arbetsvillkor och arbetsmiljö. Lise betonade vikten av att samverkan behöver ta avstamp i orsaker till könssegregering snarare än att få individer att göra normbrytande val. Vidare tryckte hon på vikten av att lösa komplexa frågor i samverkan och styrkan i att olika aktörer arbetar tillsammans.

Inka Wennerberg: Regeringskansliet

Inka Wennerberg betonade att det under en lång tid funnits en politisk vilja att motverka skillnader i utbildningsval och den könssegregerade arbetsmarknaden. Frågorna berör hela regeringen och flera departement.

Inka betonade kopplingen till det övergripande jämställdhetspolitiska målet om att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv, liksom koppling till ekonomisk jämställdhet, bland annat lönesättning. Hon lyfte exempel på pågående insatser, exempelvis omställningsstudiestöd och nationellt forskningsprogram för tillämpad välfärdsforskning, JiM- och JiHU-programmen liksom Skolinspektionens granskningar.

Avslutningsvis betonade hon att regeringen ser oerhört positivt på det här uppdraget och samverkan, samt på en fortsättning av denna samverkan även efter uppdraget och att regeringen ser fram emot att ta del av förslag på hur man ytterligare kan motverka könsbundna studie- och yrkesval.

Föredrag: Regionala och lokala perspektiv

Tre föredrag synliggjorde olika regionala och lokala perspektiv på frågan. Se bildspel från träffen för innehåll i presentationerna, nedan följer en översikt.

Monica Forsman: 21 länsstrategier – en överblick

Monica Forsman, Västerbotten, gav en överblick över de 21 länsstrategier som alla länsstyrelser har tagit fram inom sitt uppdrag att omsätta nationella jämställdhetsmål i länen. Länsstrategierna har tagits fram i samverkan inom respektive län och beskriver utmaningar och prioriteringar i alla län. Syfte att bidra till ökad samverkan och samordning och ange riktning för jämställdhet. De utgör en stor kunskapsbank som tydligt beskriver jämställdhetsutmaningar och ger en god överblick.

Vanligaste prioriteringar är ekonomisk jämställdhet, jämställdhet i utbildning samt att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. I regleringsbrevet prioriteras ekonomisk jämställdhet, Utrikes födda kvinnors etablering samt jämställdhetsintegrering inom civil beredskap.

Monica konstaterar sammanfattningsvis att alla län har identifierat arbetsmarknad och utbildning som ett ojämställdhetsproblem. Arbetsvillkor och status för kvinnodominerade yrken behöver adresseras. Fler kvinnor kan inte vara lösningen på alla ojämställdhetsproblem utan föreställningar om makt och kön behöver adresseras.

Helena Renström: En jämställd samhällsomvandling?

Helena Renström jobbar som marknadschef i Skellefteå kommun. Hon delade med sig av lärdomar och erfarenheter utifrån ett jämställdhetsperspektiv av att stå i centrum av samhällsomvandlingen och hur den påverkar en enskild kommun. Omvandlingen innebär målkonflikter.

Utmaningar finns bland annat kopplat till social hållbarhet, kompetensförsörjning, bostäder, mobilitet och synen på kommunen. Det är en utmaning att inte bygga in ojämställdhet i samhällsomvandlingen, t ex vem vi bygger för. Könsssegregeringen är en utmaning, ett starkt näringsliv kräver en stark offentlig sektor.

Reflektioner och lärdomar:

- Skevheten i demografin kommer följa med och antagligen förvärras i en snabb samhällsomvandling
- Takten riskerar att öka ojämställdheten
- För vem är platsen attraktiv? För vem är arbetsmarknaden attraktiv?
- Kommer ej lyckas med att rekrytera jämställt lokalt om inte samhällsplaneringen hänger med. Bostäder, mobilitet, utbildningar, arbetsmarknad osv.
- Hur attraherar vi kvinnor till traditionellt mansdominerade yrken? Det är en utmaning men även de omvända – kanske ännu svårare?
- En samhällsomvandling innebär förstås också ett ökat behov av ökad personal i offentlig sektor.

Martina Skrak: Länsstyrelsernas arbete med jämställda arbetsvillkor

Martina Skrak, Länsstyrelsen Skåne berättade om länsstyrelsernas arbete med jämställda arbetsvillkor. Av de 30 största har bara fem en könsfördelning inom 40/60. Skillnader i statuts och förutsättningar mellan sektorer är en bidragande orsak till lägre motivation för män att välja yrken inom välfärdssektorn. Utmaningar är kompetensbrist, arbetsvillkor, arbetsmiljö.

Rapporten ”Hur jämställda är arbetsvillkoren” bygger på en studie av 224 kommuner och 16 regioner.

Slutsatser är bland annat att lägre andel heltidsarbetande i kvinnodominerade yrken bidrar till ojämställdhet och en anledning till att arbeta deltid är behovet av återhämtningstid. Högre sjukfrånvaro i kvinnodominerade yrkesgrupper indikerar skillnader i arbetsmiljö. Flera anställda per chef i kvinnodominerade yrken påverkar förutsättningar för ledarskap. Mönstren påverkas snarare av arbetsvillkor än av kön.

Workshop: Vidareutveckling av samverkansförslag

Inför träffen lämnade deltagande organisationer in förslag på vilka bidrag den egna organisationen kan göra till en kraftsamling för bättre villkor i välfärden. De olika förslagen som kom in kunde sorteras in under sex kategorier enligt nedan, som synliggör aktörernas handlingsutrymme i relation till problemet. Punkterna under utgör exempel på aktiviteter eller insatser i respektive kategori, listorna är inte uttömmande.

Regelarbete och tillsyn	Kunskapsstöd	Forskning	Utbildning	Samverkan	Normbrytande val
• Föreskrifter • Inspektion mot hat o hot • Kvalitetsgranskning	• Stödmaterial • Regionala analyser • Info till specifika målgrupper	• Forskningsprojekt • Samla välfärdsforskning under ett paraply	• Kurser för yrkesverksamma • Flexibla utbildningar	• Brygger vid övergångar • Vårdkompetensrådet • Nöd kring könsbundna val • Myndighets-samverkan för kompetens-försörjning och livslångt lärande	• Science center • Manliga nätverk • SYV • Vägledning vid bedömning av utländsk utbildn

Dokumentation från workshop

På träffen diskuterades några av de konkreta förslag som skickats in inför träffen. En sammanfattning av samtalen återges nedan. Dokumentationen för varje grupp inleds med de förslag som gruppsamtalen tog sin utgångspunkt i, som skickats in inför träffen och sammanställts av Jämställdhetsmyndigheten.

Återkommande mönster och teman för alla grupper:

- Det behövs en gemensam och pedagogisk problembild och hur de olika delarna hänger samman, där samhällsproblemet tydliggörs. En jämställdhetsanalys behöver ligga i botten för förståelse av problemet.
- Det behövs en tydlig styrning med uppdrag och efterfrågan av resultat
- Angelägenheten i frågan behöver synliggöras, exempelvis genom att visa på ekonomiska konsekvenser av att inte förändra situationen eller koppla till beredskapsfrågorna.
- Frågan behöver adresseras som ett gemensamt samhällsansvar. Samtidigt efterfrågas uppdrag för specifika insatser. Insatser kräver resurser.

- Det behövs en kraftsamling, utifrån någon form av gemensam nationell strategi, jämför med arbetet inom STEM. Få till hela styrkedjan – göra en aktörskedja för välfärden. Bred samverkan behövs.
- Vikten av att arbeta för att förändra bilden av välfärdsyrken återkommer, och att höja statusen för välfärdens arbete.
- Det råder inte brist på kunskap. Kunskap behöver omhändertas på ett systematiskt sätt för att ligga till grund för utveckling lokalt och regionalt. Praktiskt stöd behövs för detta, från bland annat länsstyrelser och nationella myndigheter.
- Vikten av att trycka på vad vi kan göra respektive vad vi inte kan.

Förslag 1. Utveckla befintliga nätverk

Förslag som samtalet tog sin utgångspunkt i:

Flera av er nämner i era förarbeten olika befintliga nätverk och samverkansstrukturer, exempelvis Myndighetssamverkan för kompetensförsörjning och livslångt lärande (MSV KLL) och Nationella vårdkompetensrådet

Hur kan dessa och andra befintliga nätverk användas strategiskt i arbetet för bättre villkor i välfärden?

Dokumentation från samtalen: Gruppen konstaterade att det behöver finnas en gemensam problembild, är problemet att det leder till ekonomisk ojämställdhet, svårigheter att rekrytera till välfärden eller att det skapar sämre arbetsmiljö? Frågor om könsbundna studie- och yrkesval skulle kunna lyftas in i nätverket MSV KLL (myndighetssamverkan för kompetensförsörjning och livslångt lärande) som Myndigheten för yrkeshögskolan håller samman. Ett regeringsuppdrag att göra detta skulle stärka möjligheterna för nätverket att prioritera frågan. Ett uppslag är att rama in välfärden som en beredskapsfråga – välfärd och försvar.

Förslag 2. Samverkansnod för lärosäten och Länsstyrelsen som regional samverkansplattform

Förslag som samtalet tog sin utgångspunkt i:

UHR kan genom sin främjande och stödjande roll gentemot lärosätena i befintlig samverkan i större utsträckning fungera som en nod för kunskap och utbyte när det gäller könsbundna val till välfärden. Exempel på verksamhetsområden med kontakter gentemot lärosäten är breddad rekrytering, studieinformation, vägledning och internationalisering. UHR:s antagningsstatistik kan utvecklas för att fokusera mer på olika inriktningar inom välfärdsyrken.

Länsstyrelserna skulle kunna etablera och samordna regionala plattformar för hållbara arbetsvillkor i välfärden. Plattformen skulle kunna samla kommuner, regioner, fackförbund, arbetsgivarorganisationer, forskare och civilsamhälle i ett långsiktigt samarbete. Genom plattformen kan goda exempel systematiseras och spridas, gemensamma riktlinjer utvecklas och praktiska metoder prövas.

Dokumentation från samtalen:

- Frågan om arbetsvillkor i välfärden behöver adresseras som ett gemensamt samhällsansvar.
- Det behövs en gemensam satsning inkl. resurser för att prioritera frågorna om arbetsvillkor i välfärden.
- Den kunskap som finns hos myndigheter och andra behöver synliggöras och utvecklas för att kunna utgöra ett stöd för exempelvis kommuner och regioner.
- Mer praktiskt stöd behövs för arbetet: statistik, analys, konkreta erfarenheter och exempel, handledning. Länsstyrelsen och utbildningsdelar inom myndigheter kan bidra.
- Tydliga uppdrag behöver adressera problemet som ska lösas, som bygger på analysen att den könssegregerade arbetsmarknaden är ett resultat av en könsarbetsdelning i samhället, olika värdering av kvinnors och mäns arbete, kvinnors arbete är en förutsättning för att resten av samhället ska fungera, orsaken till könssegregerade utbildningsval skiljer mellan kvinnor och män.
- Ekonomistyrning kan användas för att prioritera frågan om arbetsvillkoren i välfärden – det kostar att inte göra något samtidigt som kostnader kan uppstå lokalt för att förändra.

- Vi behöver efterfråga uppdrag, bidra med kunskap och handlingsutrymme vi redan har, visa på ekonomiska incitament för satsning, lyfta frågan i befintliga forum, höja statusen för omvårdnad och välfärd, bidra med analysstöd.

Förslag 3. Nationellt centrum för välfärdsforskning och praktisk kunskap

Förslag som samtalet tog sin utgångspunkt i:

Högskolan i Borås bidrar till forskning om välfärdsområdet och dess yrken inom en rad ämnen och discipliner. Föreslår på nationell nivå att

- Svensk välfärdsforskning samlas under ett paraply i ett nationellt centrum
- Spridning av kunskap
- Kan bedriva och samordna forskning

Södertörns högskola beskriver att det är avgörande att medarbetare inom välfärdsyrken utvecklar och bibehåller ett kritiskt förhållningssätt till sitt arbete vilket vi som lärosäte har ett särskilt ansvar att utbilda i.

Vikten av att utbildningsprogram inom välfärdsyrken förmår integrera teori och praktik. Centrum för praktisk kunskap vid Södertörns högskola har som uppdrag att medvetandegöra, utforska och undervisa om och kritiskt ganska olika former av praktisk kunskap – särskilt inom yrkeslivet.

Förslag att lärosäten i högre utsträckning än idag erbjuder fristående kurser till yrkesverksamma inom välfärden, uppdragsutbildningar för välfärdsmedarbetare och mer flexibla utbildningar som attraherar och möjliggör studier för fler grupper.

Erfarenheter finns från Centrum för praktisk kunskap vid Södertörns högskola

Dokumentation från samtalen: Det finns ett behov av att samla kunskapsresurser för att öka fokus, gå från kritisk forskning till praktik och genomförande, praktiska professionsutmaningar.

Forskare/universitet och expertmyndigheter behöver gå samman för att bättre tillgängliggöra kunskap, skapa möte mellan teoretisk forskning, kritiskt tänkande och praktisk kunskap. Kunskapen behöver betraktas som viktig.

Med utgångspunkt i välfärdscommissionens förslag inventera vad som finns, bind samman, efterfråga utökad uppdrag till snarlika myndigheter/avdelningar. För detta behövs en vilja att samverka, finna legitimitet i uppdraget (dela resurser), inventera vad som finns, tydligt uppdrag och ökat ljus på frågan.

Förslag 4. Nationella startenkäter

Förslag som samtalet tog sin utgångspunkt i:

Malmö universitet genomför en pilot av startenkät under HT 2025 inom sju program, bland annat väl. Enkäten undersöker vad som har motiverat och påverkat studenten att välja en viss utbildning.

Kunskapen kan spridas till de som behöver agera för att attrahera fler män till välfärden.

Hur kan startenkäten och kunskapsspridning skalas upp till nationell nivå?

Dokumentation från samtalen: Malmö universitet testar att göra startenkäter på sju program, för att få en bild av studentgruppen, vad som motiverar och påverkar deras val. Kunskapen kan användas av bland annat kommuner, Skolverket och andra lärosäten. Arbetet är en pilot som behöver utvärderas, kan vara intressant för andra lärosäten om utvärdering visar på goda resultat. Kunskapen som enkäten ger kan vara ett underlag för att kunna möta felaktiga bilder av yrket.

Förslag 5. Utbildningar för välfärdsyrken

Förslag som samtalet tog sin utgångspunkt i:

Många lärosäten har utbildningar för välfärdsyrken. Exempel som lyfts i förarbeten:

- I Mau:s utbildning fortsätta rusta våra studenter på lärarutbildningarna så att de kan ge skolelever förståelse för aktuellt ämnes betydelse för samhället och kommande arbetsliv samt sprida till andra lärosäten hur vi arbetar med detta
- SH: Skapa professionsprogram med flexibla upplägg och undervisningsformer som gör det möjligt

Behöver utbildningarna utvecklas för att bidra till bättre villkor i välfärden? Hur kan samverkan bidra till detta?

Dokumentation från samtalen: Gruppen konstaterar att det är viktigt att vi får fortsätta uppdrag om jämställdhetsintegrering. Utbildningarna behöver fortsätta med det arbete de bedrivit, inte minst lärarutbildningarna som skriver om sina utbildningsplaner och ska utbilda de nya lärarna. UKÄ måste fortsätta granska utbildningarna ur den här aspekten. Examensmålen är matnyttiga, och behöver ses över. Stanna inte bara på grundutbildningarna, utan även på avancerad nivå – det

finns ju för flera yrken inom välfärden. Bättre samband mellan utbildning och arbetsmarknad. Samverkan i VFU är svårt, att få till samarbeten som gynnar båda sidor (studenter och arbetsplats).